

I Weimarrepublikkens Tyskland blev kvinderne moderne og mere selbevidste, udadvendte og økonomisk uafhængige. Samtidig blev prostitutionen en almindelig del af gadebilledet. Det kan diskuteres om billedet forestiller to overklasse-kvinder eller to prostituerede. Hvad på billedet taler for, at kvinderne er prostituerede? Berlin 1929.

4

Nazisme og økonomisk stabilitet, 1923-28

Efter det mislykkede "Ølstuekup" i München blev NSDAP, SA og avisen Völkischer Beobachter forbudt. Hitler og en række af oprørets ledere blev anklaget for statsforræderi. Man skulle tro, at en retssag med så åbenlyse beviser på højforræderi mod staten ville medføre udvisning af Hitler fra Tyskland. Men Hitler brugte retssagen til endnu et angreb på republikken. Det lykkedes ham at gøre retssagen til en personlig triumf, der reelt vendte nederlaget til sejr. Når det lykkedes ham at slippe med en særdeles mild dom på kun 5 års fængsel, skyldes det de særlige politiske vilkår i Bayern. Som i andre lignende sager vendte dommerne det blinde øje til truslen fra højre og favoriserede modstanderne af republikken.

Kejsertiden lever videre

Bag den nye republiks ydre levede ånden fra kejsertiden stadigvæk. Officererne i rigsværnet stammede fra den kejserlige hær, og kejsertidens preussiske ånd og nationalisme prægede stadig officerkorpset. De var ikke tilhængere af demokratiet. Og embedsmændene og dommerne, der skulle føre de nye demokratiske love ud i livet var de samme som havde fungeret under kejseren. De fleste af dem foretrak stadig kejserstyret fremfor republikken.

Tabel 1

Retsvæsenets behandling af politiske mord 1918-22

politisk mord begået af		
	venstre orienterede	højre orienterede
Antal mord	22	354
Antal domsfældelser	38	24
Antal frifindelser	0	23
Straffens varighed pr. mord	15 år	4 mdr.
Antal henrettelser	10	0

Kilde: Finn Held og Poul Thomsen: *Nazismen*, s. 35

Hitler i fængsel

Mens Hitler og de andre kupmagere måtte i fængsel, blev det nu illegale nazistparti videreført af Alfred Rosenberg. Forbudet mod partiet medførte i første omgang, at de fleste af partiets cirka 55.000 medlemmer meldte sig ud. Uden Hitler som fører opstod der uoverensstemmelser internt i partiet, der langsomt var ved at falde fra hinanden. Tiden omkring Hitlers fængselophold i 1923-24 viser, hvilken stor betydning Hitler havde for bevægelsen, og det må nok fastslås, at uden Hitler (eller en tilsvarende karismatisk leder) havde nationalsocialismen efter 1924-25 ikke udviklet sig til den politiske kraft, den blev.

Mein Kampf

Hitler blev løsladt allerede i december 1924 – altså kun 13 måneder efter dommen. Fængselsopholdet i Landesberg uden for München blev ikke nogen videre streng tid for ham. Han havde ret frie rammer og fik mulighed for at diskutere politiske emner med de andre fænglede nazister. Men først og fremmest fik han tid til at tænke over sin politiske fremtid, og hvad det fejlslagne kupforsøg kunne lære ham. Hitler erkendte, at Weimarrepublikken ikke kunne væltes med magt. Vejen til magten måtte gå gennem de legale politiske og demokratiske kanaler.

Hitler så sig selv som folkefører for en politisk bevægelse, der skulle "redde" Tyskland. For at dette kunne lykkes, måtte han vise befolkningen, hvem han var, og hvad han stod for. Førerrollen skulle bygges op og legitimeres. Som et middel til at nå dette mål skrev Hitler sit næsten 800 siders værk *Mein Kampf*, der udkom i 1925.

Hovedformålet med *Mein Kampf* var at underbygge hans personlige rolle i fremtidens Tyskland. I et selvhøjtideligt sprog med lange og kedelige sætninger gav han sit syn på næsten alt lige fra filosofi og kunst til økonomi og kultur. Han ville vise folket, at han havde kendskab til alle livets forhold. Bogen fortæller Hitlers egen livshistorie med sentimentale skildringer af barndomshjemmet og hans heltedige indsats ved fronten under 1. verdenskrig. *Mein Kampf* var også Hitlers opgør med systemet, hvor han fremlagde sine politiske og ideologiske holdninger.

Betragtet som kilde er *Mein Kampf* først og fremmest interessant på grund af den verdensopfattelse, der kommer til udtryk. Det er en verdensopfattelse,

der er præget af anti-marxistiske og anti-semitiske holdninger, som sammenkædes med ideen om tysk livsrum (Lebensraum) i Østeuropa og det daværende Sovjetunionen. Uden dette livsrum kunne den tyske nation ikke overleve mente Hitler.

Bogen blev udgivet i mere end 10 millioner eksemplarer, heraf cirka 30.000 inden nazisterne kom til magten i 1933. Når *Mein Kampf* kom i så enormt et oplag, skyldes det ikke værkets litterære kvalitet, men at det efter 1933 nærmest blev enhver tyskers borgerpligt at have et eksemplar af nazismens bibel stående på bogreolen. Uden for partiet kom bogen formentlig ikke til at spille den store rolle. Mange havde bogen, men læste den ikke, og selvom den indeholder Hitlers

Første annonce for Hitlers bog "*Mein Kampf*" fra 1924 med den meget grundige titel "*4½ års kamp mod løgn, dumhed og fejghed*".

Franz Eher Nachf. G. m. b. H.
Deutschvolkische Verlagsbuchhandlung
Kienast 20 0 47 • München • Buchvertrieb 15

Vertrieb: Kienast, Th. 12 1 12 München
Buch-Kasse: Friedrich Schindler 2-10
München

Kundenliste:
Gott. Robert Goffmann, Leipzig

**4½ Jahre Kampf
gegen Lüge, Dummheit und Feigheit**
Eine Abrechnung von Adolf Hitler

Leitspruch
„Sie müssen sich gegenseitig wieder achten lernen, der Arbeiter der Ehre von Arbeit der Haut und umgekehrt. Jeder von beiden, der findet ohne den anderen. Aus ihnen heraus muß sich ein neuer Mensch entwickeln: Der Mensch des kommenden Deutschen Reiches!“ Adolf Hitler

visioner for fremtiden, var det ikke bogen, der fik Hitler til magten. Det var derimod hans taktiske evner og håndtering af politikken.

Nazistisk ideologi

Nazismen gjorde op med de grundlæggende demokratiske rettigheder, som de vestlige demokratier har bygget på siden den franske revolution fra slutningen af 1700-tallet. Nazisterne opfattede fundamentalt mennesket som ulige og forkastede dermed ideerne om det frie og lige menneske. Demokratiet skulle erstattes af en autoritær stat ledet af føreren, som varetog statens interesser og krævede absolut lydighed af folket.

Ligesom i naturen måtte samfundet ledes af de bedst egnede. Nazismen var inspireret af den engelske naturforsker Charles Darwin, der i 1859 udsendte sit hovedværk "On the Origin of Species by Means of Natural Selection" (på dansk: Om Arternes Oprindelse ved Kvalitetsvalg). Darwin mente, at naturen udviklede dyrearterne, så de bedst egnede overlevede i en eksistenskamp og derved kunne føre arten videre. Nazisterne overførte denne tankegang til mennesker. Ifølge denne såkaldte socialdarwinisme, måtte de svage i samfundet underordne sig de stærke. Den stærkeste var føreren, og han var mest velegnet af den grund, at netop han var fører. Fører var han nemlig aldrig blevet, hvis han ikke besad de stærkeste egenskaber.

Det var føreren, der fortolkede og definerede folkets interesser, og det var ham, der udstedte ordre, og havde ansvaret for staten. Kommandovejen var oppefra og ned. Til gengæld havde underførere og befolkningen ansvar opad i systemet. Den betingelsesløse lydighed

overfor staten og føreren blev et af de centrale punkter i nazistaten. Hitler formulerede det således i *Mein Kampf*: "Intet er muligt, hvis ikke én vilje befaler, så alle andre må adlyde, begyndende oppefra og sluttende længst nede".

Racelæren

Racelæren var det, der adskilte den tyske nazisme fra den italienske fascisme, og var et bærende element i den nazistiske ideologi. Men Hitler og de tyske nazister opfandt ikke antisemitismen (jødehadet). Antisemitismen var et gammelt fænomen, der havde rødder tilbage i oldtidens Europa, hvor vi kender beretninger om jødeforfølgelser i både Egypten, Grækenland og i Romerriget. Med den kristne kirkes udbredelse i Europa i middelalderen voksede antisemitismen, og jøderne blev forfulgt, blandt andet fordi man sagde, at de havde slået Kristus ihjel.

Selv om der efter den franske revolution fulgte demokratiske forfatninger, der gav jøderne borgerlige rettigheder, lurede antisemitismen stadig under overfladen i mange europæiske lande. Da Weimarrepublikkens forfatning blev udarbejdet af blandt andet jøden Hugo Preuss, var mange tyskere ikke sen til at stemple den som "jøderepublikken".

Ifølge Hitler foregik der en kamp mellem racerne, hvor den stærkeste (arieren) ville vinde over den svageste (jøden). Arieren var bærer af den tyske kultur og skulle derfor ikke blandes med svagere racer som eksempelvis jøderne. Det ville betyde den tyske kulturs undergang. Arierne var i stand til at tænke på fællesskabet og samfundet. Derved var de ifølge Hitler forskellig fra jøderne, der kun tænkte på sig selv.

Organismeteorien

Nazisterne opfattede samfundet som en helhed eller organisme. Lederen af det danske nazistparti Fritz Clausen udtrykte den totale organismetanke meget klart: "Den nationale socialist føler sig som et blad på folkestammen, som et blad, der må visne og forgå; men som gennem livet har bidraget til, at stammen kan bestå og stadig er i stand til at frembringe fornyet udtryk for den evige ide. Og som et træ er organiseret i enkelte væv, der i fællesvirke opretholder træets liv, sådan vil nationalsocialismen også organisere folket inden for korporative enheder, der ikke som klassepartierne skal virke imod hinanden, men som skal virke sammen som cellerne i en levende organisme".

Nazismen var altså vendt både mod socialismens grundtese om klassekamp og mod liberalismens opfattelse af det enkelte individs ret til frihed. Man hævdede, at enhver havde en plads i systemet, og alle var afhængige af hinanden og uundværlige for systemets fortsatte beståen.

Ifølge den nazistiske statsopfattelse svarede parlamentarisme til, at hænder og fødder begyndte at give hjernen ordre. Politiske partier og interesseorganisationers indbyrdes kampe førte ifølge nazisterne til konflikter og kaos i samfundet.

NSDAPs organisation og struktur

I december 1924 blev Hitler løsladt, og kort tid efter blev forbudet mod NSDAP ophævet. Det blev starten på en ny partistruktur, der i modsætning til tidligere blev gennemført hierarkisk. Beslutningsprocessen blev centraliseret hos rigsledelsen i München, hvorfra udbredelsen og opbygningen af det landsdækkende

nazistiske partiapparat udgik. Som et direkte udtryk for partiets centralistiske struktur blev NSDAP organiseret i distrikter, de såkaldte *gaue*. Udbredelsen af disse *gaue* fik stor betydning for nazificeringsprocessen. I 1930 var der 30 *gaue*, der stort set svarede til et valgdistrikt, og hver *gau* blev ledet af en *gauleder* (*gauleiter*), der fungerede som distriktets partileder og Hitlers stedfortræder. Hitler udpegede personligt *gaulederne*, der på den måde blev tæt knyttet til ham og det sikrede, at det var partiets loyale ledere, der kom til at sidde på de mest betydningsfulde poster. Det var *gaulederne*, der på landsplan udførte den nazistiske politik og propaganda. En af de mest betydningsfulde *gauledere* var Joseph Goebbels i Berlin. Her indledte han et voldsomt angreb på socialdemokraterne og kommunisterne, som var hovedstadens stærkeste partier, samt naturligvis jøderne. Angrebene, der kom til udtryk i taler eller i ugebladet "*Der Angriff*", blev gennemført med en hidtil ukendt frækhed og stædighed. På den måde fik Goebbels en fremtrædende rolle i udbredelsen af nazismen i Berlin.

I 1925-26 opstod en række af de organisationer, som senere skulle udgøre grundstammen i nazistaten. Hitlers personlig politikorps SS (*Schutzstaffel*) blev grundlagt i november 1925, og i 1926 genopstod SA. I samme periode blev Hitler-Jugend oprettet til organisering af unge drenge, og i 1929 kom pigeorganisationen *Bund Deutscher Mädel* til.

Med disse organisationer og den landsdækkende partiorganisation var det lykkedes nationalsocialisterne at skabe et organisatorisk net, der på én gang kunne kontrollere og styre det stigende antal tilhængere. Nettet fungere-

de på denne måde som en stat i staten.

Selvom NSDAP havde stigende medlemstilslutning og trods den stadig voldsomme propaganda, mistede partiet stemmer ved valgene i 1924 og 1928:

Tabel 2
NSDAPs stemmer ved rigsdagsvalgene 1924-28

	antal (mio.)	%	mandater	Rigsdags- mandater ialt
4/5-1924	1,9	6,6	32	472
7/12-1924	0,9	3,0	14	493
20/5-1928	0,8	2,6	12	491

Kilde: Finn Held og Poul Thomsen: Nazismen, s.218-219

Hovedårsagen til, at perioden 1924-28 blev den svageste i NSDAPs historie, var de stabile politiske og økonomiske forhold, der mindskede interessen for højreekstremistiske synspunkter.

Dawes-planen 1924

Som følge af de manglende tyske krigsskadeserstatninger og den franske besættelse af Ruhr-området, skulle en international kommission nu undersøge Tysklands evne til at betale den pålagte krigsskadeserstatning. Kommissionen blev ledet af amerikaneren Dawes.

Resultatet af arbejdet var den såkaldte Dawes-plan, der fastsatte en realistisk erstatningsbetaling der skulle betales over perioden fra 1924-28. Hovedideen bag Dawes-planen var, at kun et økonomisk sundt Tyskland var i stand til at betale, og derfor pegede kommissionen på en række forudsætninger for at gen-

oprette den tyske økonomi. Ifølge Dawes-planen skulle pengene til erstatningsbetalingerne finansieres via skatter og obligationer udstedt af industrien. For at give Tyskland en saltvandsindsprøjning blev der ydet internationale lån – primært amerikanske – på ikke mindre end 800 millioner mark. Allerede i slutningen af 1924 flød de internationale lån ind over Tyskland og erhvervslivet blomstrede atter op.

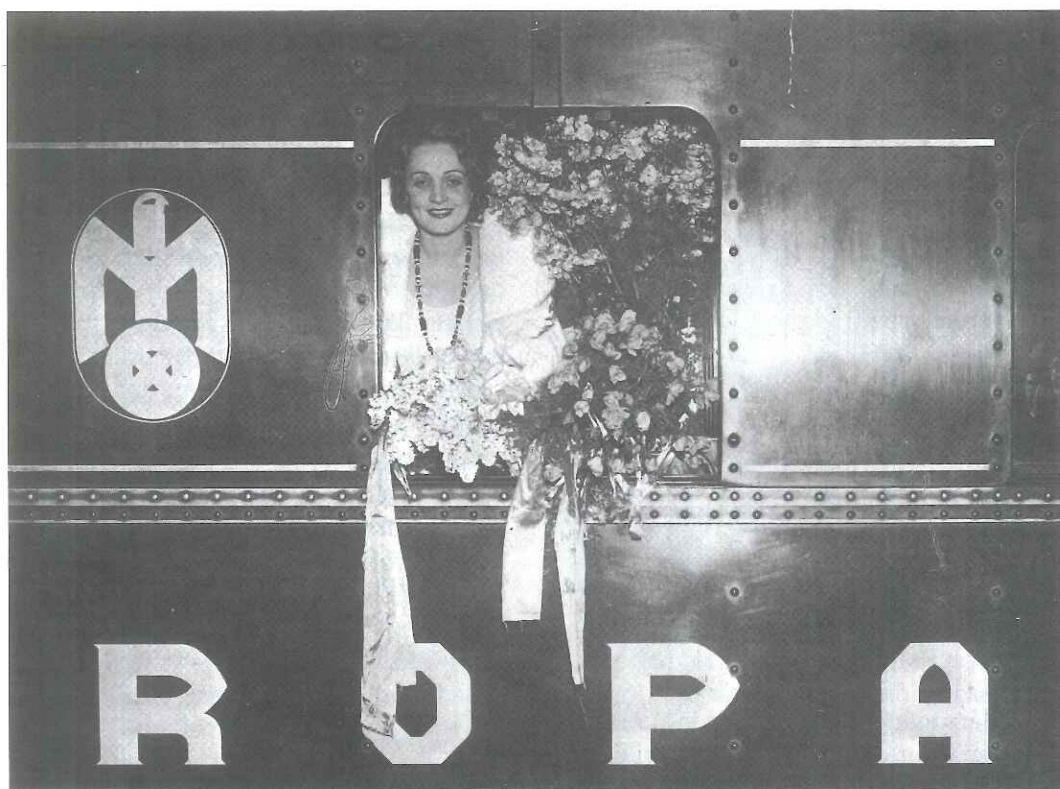
Med de amerikanske lån finansierede Tyskland sine erstatningsbetalinger, gammel gæld blev betalt, og man satte nye fabrikker igang eller udvidede de gamle. Produktionen steg, og der blev solgt flere varer til udlandet. Arbejdsløsheden faldt, og de højere lønninger forbedrede levestandarden i middelklassen og arbejderklassen.

Kartellerne

For at producere varerne så billigt som muligt og for at udnytte fabrikernes maskiner mest muligt blev flere store virksomheder, der producerede de samme varer, lagt sammen i karteller. For at undgå indbyrdes konkurrence aftalte kartellernes virksomheder fælles priser og fordeling af markeder. Eksempelvis blev en række kemiske fabrikker sluttet sammen i I.G.Farben, som producerede syntetisk fremstillet olie og gummi.

Sammenlægningen af virksomheder i karteller betød, at størstedelen af den tyske industri blev samlet hos få meget magtfulde mænd, der således bestemte, hvad og hvor meget der skulle produceres og til hvilken pris.

De store lån kom således primært de store karteller til gode, der nemt udkonkurrerede de små håndværksprægede og mellemstore fabrikker. Selvom de be-

Marlene Dietrich fik sit internationale gennembrud i "Der blaue Engel" fra 1930. Det førte hende til Hollywood.

drede økonomiske forhold næsten havde fjernet det had som mange tyskere havde til systemet lige efter 1. verdenskrig, var der hos middelklassen stærk utilfredshed med karteldannelsen.

"De vilde tyvere"

I takt med den genoprettede økonomi blev de politiske forhold også mere stabile. Ikke mindst nød midter-partierne, der kæmpede for bevarelsen af republikken og demokratiet, godt af de stabile år.

Også det kulturelle liv blomstrede, og inden for billedkunst, litteratur, teater og arkitektur gjorde Weimarrepublikken sig gældende. Man oplevede en kraftig kulturel opblomstring efter verdenskrigens triste år. Livet skulle leves, og 1920'erne kaldes da også for "de vilde

tyvere". Med jazz-musikken i forgrunden kom inspirationen blandt andet fra USA. Men ved siden af den amerikanske indflydelse var der en tendens til, at kunsten ikke blot skulle være underholdende og personlig, men også forholde sig kritisk og politisk til samtiden. På den måde blev Weimarrepublikkens kulturliv mangfoldig og udtryk for mange forskellige holdninger. Især Berlin blev hovedcenteret for det tyske kulturliv og blev internationalt kendt for sit pulserende liv, hvilket tiltrak mange af Europas kendteste forfattere, kunstnere og skuespillere. Berlin blev 1920'ernes kulturelle metropol.

Intern strid i NSDAP

Selvom forbudet mod NSDAP var blevet ophævet i 1925 havde Hitler stadigvæk forbud mod at holde offentlige taler. Forbudet blev ophævet i Bayern i 1927 og i de andre delstater i 1928.

Inden for partiet opstod der en gruppe af nationalsocialister omkring Gregor Strasser, der gik imod Hitlers politiske linie. Uenigheden drejede sig i hovedsagen om, hvad der kom først: det nationale eller det socialistiske.

Gregor Strasser var leder af partiet i det nordvesttyske industriområde, der var præget af storbyer med en stærk socialistisk arbejderbevægelse og anti-kapitalistisk middelklasse. Det var jo et noget andet miljø end det konservative

og katolske Bayern, hvor Hitler kom fra. For kredsen omkring Strasser var der ingen tvivl om, at partiet skulle føre en socialistisk politik. I 1925 formulerede Gregor Strasser det således: "Vi nationalsocialister har erkendt, at der findes en skæbne- og årsagsbestemt forbindelse mellem vort folks nationale frihed og de tyske arbejdstageres økonomiske befrielse. Vi har erkendt, at det kapitalistiske system med dets udbytning af de økonomisk svage, med dets tyveri af arbejdskraften fra arbejdstageren, med dets umoralske værdimåling af mennesker efter ejendom og penge i stedet for efter adel og præstation – at dette samfundssystem må udskiftes med et nyt, retfærdigt økonomisk system, med en tysk socialisme!" I januar 1926 fremlagde Strasser-fløjen et forslag til et nyt partiprogram med overskriften "Den nationale socialisme".

Hitler kaldte partiets gauledere sammen i februar 1926, hvor Strasser blev pålagt at kalde sine synspunkter tilbage, og enhver videre diskussion om partiets politiske linie blev forbudt. Nok havde Hitler hermed standset diskussionen om partiets officielle linie, men diskussionen om partiets socialistiske elementer blev ført videre, blandt andet af Otto Strasser. Den interne strid i partiet blev først endelig skrinlagt ved de lange knives nat i 1934 (se kapitel 6).